

Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad
Roy Melchert

Statsrådet Eva Nordmark,
Arbetsmarknadsdepartementet
Med kopia till statsrådet Anna Ekström,
Utbildningsdepartementet

Fler åtgärder behövs för personer med svagare förankring på arbetsmarknaden

Med denna hemställan vill Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bidra till regeringens arbete att hantera och dämpa konsekvenserna av Covid-19 inom arbetsmarknadsområdet.

De åtgärder som har vidtagits räcker inte

Den pågående pandemin har redan fått stora konsekvenser på den svenska arbetsmarknaden. Många människor är varslade från sina arbeten eller har fått lämna tillfälliga anställningar och antalet nyarbetslösa ökar. Följderna kommer sannolikt få långvariga och djupgående effekter. Detta sammanfaller med en omfattande reformering av Arbetsförmedlingen som redan har reducerad kapacitet att möta behov hos många arbetslösa.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder, till exempel förändringar i a-kassan samt förstärkning av medel till Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag, arbetsmarknadspolitiska program och anställningsstöd. Inom utbildningsområdet har regeringen bland annat presenterat satsningar på yrkesvux.

SKR vill lyfta behovet av kompletterande insatser som tar sikte på de med svagare förankring på arbetsmarknaden och som riskerar att inte träffas av vidtagna åtgärder.

Målgrupper som är särskilt utsatta

Att sakna tillräcklig utbildning, arbetslivserfarenhet och tillgång till ett välfungerande arbetsmarknadspolitiskt stöd är faktorer som försvårar etablering på arbetsmarknaden även under en högkonjunktur. Läget kommer nu att förvärras. Det gäller många av de som är på väg in på arbetsmarknaden, de som idag deltar i arbetsmarknadspolitiska insatser, har subventionerade anställningar som inte kvalificerar till a-kassa eller de som nyligen börjat arbeta, kanske med en visstidsanställning.

På grund av ett tidigare högt mottagande av nyanlända är det många som nyligen har lämnat etableringen eller som kommer att avsluta sitt etableringsprogram inom kort. De som har gått vidare till arbete och egen försörjning efter etableringen riskerar efter kort tid i jobb och inom branscher som drabbas hårdast av pandemin, att bli arbetslösa och förlora sin försörjning. Även många unga som nyligen avslutat sina studier eller saknar gymnasieutbildning har en liknande svag förankring på arbetsmarknaden.

SKR befarar att många unga, nyanlända och andra som nyligen kommit in på eller återkommit till arbetsmarknaden inte kommer att kvalificera sig för a-kassa trots de förändrade villkor som genomförs. Många kommer att behöva vända sig till kommunernas socialtjänst för att ansöka om ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Dessa grupper riskerar också att få sämre tillgång till statliga arbetsmarknadspolitiska insatser jämfört med andra som blir arbetslösa.

Stor risk att fler personer behöver ekonomiskt bistånd

Det finns en stor risk att antalet personer i behov av ekonomiskt bistånd kommer att öka, både som följd av ett ökat inflöde och ett minskat utflöde till självförsörjning. Det är erfarenheterna från tidigare lågkonjunkturer.

Till skillnad från ersättningar i socialförsäkringssystemet är rätten till ekonomiskt bistånd behovsprövad. Den inträder när alla andra möjligheter att tillgodose de ekonomiska behoven är uttömda. Ekonomiskt bistånd är varken till sin utformning eller handläggning anpassat för att vara en arbetslöshetsersättning. Att leva på ekonomiskt bistånd kan få långtgående och negativa effekter för hela hushållets ekonomi och bidrar till social och ekonomisk marginalisering. För SKR:s medlemmar är risken hög för omfattande kostnadsökningar inom ekonomiskt bistånd.

Behov av fler åtgärder från regeringen

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken kan en rad åtgärder vidtas som tar sikte på personer med svagare förankring på arbetsmarknaden för att ge en tryggare ekonomisk ersättning vid arbetslöshet, säkra stöd för ingång eller återgång till arbete, ge möjlighet att nyttja arbetslöshetstid för omställning och minska inflödet till ekonomiskt bistånd i kommunerna. Nedan följer sex åtgärder som SKR ser ett omedelbart behov av.

I sammanhanget vill SKR också påpeka vikten av en tydlig samordning mellan politikområdena arbetsmarknad, utbildning, sociala frågor och näringsliv i syfte att både klara kompetensförsörjningen och att stärka individer som står utanför arbetsmarknaden eller behöver yrkesväxla.

Prioriterade åtgärdsbehov

1. Säkra Arbetsförmedlingens kapacitet att arbeta med personer med svagare förankring på arbetsmarknaden

Arbetsförmedlingen måste tillförsäkras kapacitet att skriva in nyarbetslösa, göra omgående arbetsmarknadspolitiska bedömningar och fatta beslut om anvisning till adekvata insatser. Strukturer för samverkan med kommuner och andra aktörer kring arbetssökande med svag förankring på arbetsmarknaden måste säkras och utvecklas. Stödet till arbetslösa och samverkan måste fungera över hela landet.

Genomför reformen av Arbetsförmedlingen i två steg, där den del som avser individer som står långt ifrån arbetsmarknaden skjuts upp ytterligare. Det ger mer tid att

utforma den delen på ett bra sätt och utifrån ett nytt läge. Många frågor kvarstår hur det framtida stödet ska se ut för personer längre från arbete där det ofta krävs samordning av olika insatser.

2. Anvisa nyarbetslösa som saknar a-kassa direkt till matchningsprogram

Inrätta ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program utan kvalificeringstid för nyarbetslösa som saknar a-kassa. Programmet ska erbjuda individanpassade insatser för snabb återgång till arbete och ersättning på en nivå som gör att den enskilde inte är parallellt beroende av kompletterande ekonomiskt bistånd. Inslag kan vara yrkesvägledning, kortare och efter lokala behov utformade utbildningsinsatser samt fokus på matchning till tidigare eller ny yrkesbransch. För att säkra kapaciteten i programmet kan överenskommelser ingås med kommunernas arbetsmarknadsverksamheter som har god kännedom om den lokala arbetsmarknaden och lokala arbetsgivares rekryteringsbehov. Matchning mot behovet av arbetskraft inom de gröna näringarna kan vara en av flera möjligheter.

3. Förläng etableringstiden för nyanlända

Nyanlända tappar nu viktigt tid i etableringsprogrammet som är begränsat till högst 24 månader. Distansundervisning, sämre tillgång till arbetsplatsförlagda aktiviteter, i värsta fall inställda insatser och ett nytt arbetsmarknadsläge kommer att fördröja vägen till jobb för stora grupper nyanlända. För att nyanlända som nu är i etableringen ska få likvärdiga förutsättningar som tidigare inskrivna måste programmet förlängas. Nyanlända som nyligen skrivits ut till arbete och förlorar sitt jobb bör också kunna återgå till etableringsprogrammet inom ramen för en förlängd programtid.

4. Utvidga målgruppen för studiestartsstödet

Gör det möjligt för fler arbetslösa med stora behov av utbildning att ta del av det reguljära utbildningssystemet, genom att se över kravet på minst sex månaders arbetslöshet för att kvalificera sig till studiestartsstödet. Investeringar i utbildning är gynnsamt både för individen och för samhället.

5. Säkra att yrkesvux kan användas fullt ut

Under 2020 kommer regeringen att stå för hela finansieringen av regionalt yrkesvux i syfte att fler ska kunna läsa en yrkesutbildning. Fler platser på yrkesutbildningar gör det möjligt för personer att förbättra sina chanser på arbetsmarknaden vilket är positivt för kompetensförsörjningen i landet. För att verkligen få till stånd att fler yrkesutbildningar startar krävs dock ytterligare åtgärder. Eftersom flertalet yrkesutbildningar som startar nu kommer att pågå även under 2021 behöver kommunerna veta att medel finns även då. Det behövs även insatser för att kravet på 15 procent arbetsplatsförlagt lärande (APL) inte ska hindra kommunerna för att kunna utbilda fler, i tider när många företag inte har möjlighet att ta emot elever.

6. Bredda möjligheterna för fler än kommunerna att vara anordnare av feriejobb

Under de senaste åren har det blivit allt svårare att hitta lämpliga platser för feriearbetande ungdomar inom kommunernas verksamheter. Utifrån rådande läge aviserar många kommuner ytterligare minskade volymer. På grund av smittorisk kan inte platser inom vårdsektorn och förskoleverksamhet nyttjas och stora arrangemang i samverkan med ideella föreningar har ställts in.

För att ge fler unga chans till feriearbete bör även enskilda näringsidkare ges möjlighet att ta del av regeringens sommarjobbssatsning och erbjuda ungdomar feriepraktikplatser. Det bör särskilt omfatta branscher där det uppstått ett stort behov av personal till följd av rådande pandemi. Det kan också övervägas om satsningen bör breddas till större målgrupp.

Tid att agera kraftfullt

Tiden efter denna vår kommer att ställa ännu större krav på en fungerande arbetsmarknadspolitik för alla. SKR:s förslag är åtgärder vi ser ett omedelbart behov av för att dämpa konsekvenserna för personer med svagare förankring på arbetsmarknaden. På sikt kommer det sannolikt att behövas ytterligare åtgärder.

Det är angeläget att regeringen agerar skyndsamt. Risken är annars stor att många personer får en mycket lång väg in på eller tillbaka till arbetsmarknaden - eller i värsta fall slås ut helt. Vi har inte råd att låta det hända.

Nu, kanske mer än någonsin tidigare, behöver vi arbeta tillsammans från samhällets olika aktörer för att Sverige ska ta sig ur krisen.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande